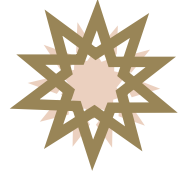

Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Yıldız Social Sciences Institute Journal
Web sayfası bilgisi: <https://ysbed.yildiz.edu.tr>
DOI: 10.14744/ysbed.2026.00005

Derleme Makalesi / Review Article

TDK Türkçe Sözlük'ün son baskısındaki (2023) İtalyanca alıntı sözcüklerdeki argo anlamlar üzerine bir inceleme

An investigation on the slang meanings of Italian loanwords in the latest edition (2023) of the TDK Turkish Dictionary

Sümeyye TONBUL , Ayşe Melek ÖZYETGİN

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, İstanbul, Türkiye

Department of Turkish Language and Literature, Yıldız Technical University, Institute of Social Sciences, Istanbul, Türkiye

MAKALE BİLGİSİ

Makale Hakkında

Geliş tarihi: 21 Mayıs 2025

Revizyon tarihi: 28 Nisan 2026

Kabul tarihi: 26 Mayıs 2026

Anahtar kelimeler:

Alıntı sözcükler, argo, İtalyanca, TDK Türkçe Sözlük

ARTICLE INFO

Article history

Received: 21 May 2025

Revised: 28 April 2026

Accepted: 26 May 2026

Key words:

Loanwords, slang, Italian, TDK Turkish Dictionary

ÖZ

Türk- İtalyan ilişkilerinin tarihi uzun bir geçmişe sahiptir. İtalyanlar ve Türkler arasında ticaret, savaş ve denizcilik yoluyla kurulan ilişkiler bu iki milletin dil açısından da birbirini etkilemesine neden olmuş ve karşılıklı sözcük alıntılarını her iki dilin bünyesinde de var olmuştur. Türkçedeki İtalyanca alıntılar 13-18. yüzyıllar arasında uzanan geniş bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Bugün Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Türkçe Sözlük'ün son baskısında (2023) çeşitli alanlara ait yaklaşık 628 İtalyanca alıntı sözcük bulunmaktadır. Bu İtalyanca söz varlığı içindeki bir kısım sözcüğün Türkçede özel bir argo anlam kazandığı dikkati çekmektedir. Çalışmada bu türden özel argo anlamlar kazanmış İtalyanca kökenli sözcükler ele alınarak bu argo kullanımlarının hangi alanlarda nasıl oluştuğu konusu dilsel açıdan değerlendirilmeye çalışılacaktır. Argo denildiğinde birçok kaynağın ve araştırmacının farklı tanımları mevcuttur. Ancak genel olarak argoyu toplumun içinden bir alt kültür grubunun kendi arasında ve diğerlerinin anlamayacağı şekilde kurdukları iletişim dili, özel dil olduğu şeklinde ifade etmek mümkündür. Bu argo sözcükleri kullanan kültür grupları sözcüklere yükledikleri değişik anlamlarla sözcüklerin anlam çerçevesini genişletebilmektedir. İtalyanca kökenli alıntı sözcüklerin bir kısmının Türkçeye girdikten sonra argolaşması bu özel dili kullanan grupların sözcükleri benimsemesi ve kullanmasıyla ilgili olmalıdır. Söz konusu makale çerçevesinde ilgili söz varlığı temelinde Türkçedeki argo dil kültürü konusunda da değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır.

Atıf için yazım şekli: Tonbul S, Özyetgin AM. TDK Türkçe Sözlük'ün son baskısındaki (2023) İtalyanca alıntı sözcüklerdeki argo anlamlar üzerine bir inceleme. Yıldız Sos Bil Ens Der 2026;10:1:52–59.

ABSTRACT

The history of Turkish-Italian relations dates back a long time. The connections established between Italians and Turks through trade, war, and navigation have also influenced each other's languages, leading to mutual borrowing of words that exist in both languages. The

*Sorumlu yazar / Corresponding author

*E-mail address: sumeyyetonbull@gmail.com

Published by Yıldız Technical University, İstanbul, Türkiye

This is an open access article under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

Italian loanwords in Turkish span a wide period from the 13th to the 18th centuries. In the latest edition of the Turkish Language Association's Turkish Dictionary (2023), there are approximately 628 Italian loanwords from various fields. Some of these Italian words have acquired special slang meanings in Turkish, which is noteworthy. In this paper, we will examine Italian-origin words that have gained such special slang meanings and try to analyze, from a linguistic perspective, how and in which fields these slang uses have emerged. When it comes to slang, many sources and researchers offer different definitions. However, in general, slang can be described as a form of communication that is created by a subculture group within a society, in a way that is unintelligible to others, functioning as a special language. The cultural groups that use these slang words can expand the meaning of words by adding different connotations to them. The fact that some of the Italian loanwords have become slang in Turkish after their adoption may be related to the groups using and embracing these words as part of their special language. Within the scope of this paper, evaluations will also be made regarding the slang culture in Turkish based on the relevant vocabulary.

Cite this article as: Tonbul S, Özyetgin AM. An investigation on the slang meanings of Italian loanwords in the latest edition (2023) of the TDK Turkish Dictionary. Yıldız Sos Bil Ens Der 2026;10:1:52–59.

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Türkçe Sözlük'ün son baskısında (2023) çeşitli alanlara ait yaklaşık 628 İtalyanca alıntı sözcük bulunmaktadır. Bu İtalyanca söz varlığı içindeki bir kısım sözcüğün Türkçede özel bir argo anlam kazandığı dikkati çekmektedir. Bu bildiride bu türden özel argo anlamlar kazanmış İtalyanca kökenli sözcükler ele alınarak bu argo kullanımlarının hangi alanlarda nasıl oluştuğu konusu dilsel açıdan değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu kullanımlar yalnızca İtalyanca kökene dayandırılıp madde başı olarak yer alan ve argo kaydı ile ifade edilen sözcüklerdir.

Argo terimi için yapılan birçok tanım vardır. 1) Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim. 2) Serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim (TDK Türkçe Sözlük, 2023: 226). Her ülkede, her dilde görülen, toplum içinde bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu bir özel dil de argodur (Aksan, 2020: 89). Geniş anlamıyla argo, ortaklaşa kullanılan ölçünlü dilin dışında kalan her türlü dil kullanımıdır. Dil kullanımında tek bir amaç vardır: İletilmek istenilen bilginin karşı tarafa dökmeden saçmadan taşınması. Bu amaç dışında kalan, anlam taşımayı arka plana atan her türlü dil kullanımı, argodur (Karaağaç, 2022: 148). Bir sözcük birden fazla anlam taşıyabilir ve bu anlamların yanı sıra bazı alt kültür gruplarına göre kendi içinde yeni bir anlam da kazanabilir. Kazandığı bu yeni anlam ise bu alt kültür grubunun içinde kullanıldığında argo olarak ifade edilir. Herhangi bir sözcüğe temel anlamının yanında argo anlam yüklenmesinin sebebi gizli ya da sövgülü kullanım arzusundan kaynaklanır. Tabii bu gizli iletişimdeki anlamı kazanabilmesi için belli bir sürece ve kullanılabilirliğe ihtiyaç vardır.

Geçmişten günümüze argo sözcüğünün kökeniyle ilgili pek çok fikir öne sürülmüş olsa da bu konuda net bir

görüş birliği sağlanamamıştır. Ancak argonun genel olarak Fransızca 'argot' sözcüğünden geldiği kabul edilmektedir.

Argo kullanımlar oluşurken dilin bütün olanakları kullanılabilir; ekleme, türetme, eksiltme, kısaltma, birleşik kelime oluşturma, benzerlik ilişkisi, anlam genişlemesi, anlam daralması, diğer dillerden kelimeler alma gibi standart dildeki bütün imkanlardan faydalanılır. Standart dilden farklı olarak standart dilde olmayan saçma ek ve kelimelerle de oluşturulabilir. Argo kullanımlar oluşturulurken dilin sadece yapıcı özellikleri kullanılarak dile katkı sağlanmaz bazen de dilin yıkıcı özellikleri kullanılarak kelimeler oluşturulup dile zarar da verilebilir. Denilebilir ki argo hem yapıcı hem yıkıcı yönleri olan bir dil kullanımıdır (Sarıkaya, 2016: 13).

Hulki Aktunç'un *Türkçe'nin Büyük Argo Sözlüğü* çalışmasında Türkiye argosunun oluşum alanlarını şu şekilde sınıflandırır:

1. **Suç dünyası:** Hırsız, dolandırıcı, yankesici argosu, uyuşturucu kaçakçılığı, satıcılığı ve kullanıcılığı argosu, kumar argosu, kabadayı argosu, dilenci argosunu içine almaktadır.
2. **Kapalı dünyalar:** Hapishane, tutukevi argosu, yatılı okul, okul argosu, kışla argosu, denizcilik argosunu içine almaktadır.
3. **Azınlık dünyası:** Etnik azınlık argosu, göçmen argosundan oluşmaktadır.
4. **Cinsel dünya:** Cinsel argo, eşcinsel argosu, fuhuş, genelev argosunu kapsamaktadır.
5. **Alışveriş dünyası:** Esnaf, satıcı, seyyar satıcı, eskici, dövizci argosu, şoför argosu, eğlence yeri argosunu içine alır.
6. **Spor dünyası:** Sporcu ve taraftarlar argosundan oluşmaktadır (Aktunç, 1998: 11).

Argo, farklı biçimde iletişim sağlamak amacıyla bir grubun bir ülkede konuşulan dilin yapısına dayanarak oluşturduğu ve resmî olmayan ortamlarda kullandığı, kendine özgü dağarı ve deyimleri olduğu için herkesçe anlaşılmayan özel bir dildir. Bu tanım ise ancak belli bir alandaki argonun tanımı olarak görülebilir. Argo tanımlarının birçoğunun alan argolarından birinin tanımı olageldiği zaten belirtilmemiştir (Aktunç, 1998: 13). Aktunç'un *Türkçe'nin Büyük Argo Sözlüğü*nde argo için alan argosu ve genel argo (ya da yalnızca argo) terimleri anlatılmıştır. Alan argosu; "kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve genel olarak toplumun, özel olarak da içinde bulundukları topluluğun geri kalan kesimlerinden ayrılmak ve/ya da korunmak isteyen, yaşama ortam ve biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş sözcükler, deyimler bütünü; bu sözcükler bütününe dayalı konuşma biçimi" olarak, genel argo (argo) terimi ise "alan argolarındaki sözcük dağarcığının, zaman içinde oluşturduğu toplam sözcük ve deyim dağarcığı ile, bu dağarcığa dayalı konuşma biçimi" olarak tanımlanmaktadır (Aktunç, 1998: 16). Daha iyi açıklayabilmek için bir örnek verilecek olursa, *paspal* sözcüğü uyuşturucu argosunda 'düşük nitelikli esrar' anlamına gelirken genel argoda 'düşük nitelikli (kimse, şey)' anlamına ölçünlü dilde de 'düşük nitelikli (kimse, şey)' anlamına gelmektedir (Aktunç 1998: 15). Bu durumda alan argolarındaki öğelerin genel argo ve ölçünlü dile geçerken özgün değerlerini yitirdikleri, birtakım değişimlere uğradıkları ortaya çıkmaktadır (İmer, 2016: 400).

Argonun söz varlığı, ortak dilin sözcüklerine özel anlamlar vermek, kimi sözcüklerde bilinçli değişiklikler yapmak, eskimiş öğelerden, aynı dilin lehçelerinden ve yabancı kökenli öğelerden yararlanmak yoluyla meydana getirilir (Aksan, 2020: 89). Bu çalışmada ise TDK Türkçe Sözlük'ün son baskısından (2023) elde edilen veriler doğrultusunda İtalyanca söz varlığından Türkçeye geçmiş ve argo anlam kazanmış sözcüklerin hangi alanda ve nasıl söz varlığına dâhil olduğu üzerine durulacaktır.

İTALYANCA ALINTI SÖZCÜKLERDE ARGO ANLAMLAR

Türkçe de çok eski dönemlerden başlayarak tarihi, sosyal, ticari ve kültürel nedenlerle başka dillerle sözcük alışverişinde bulunmuştur. Türkçe aldığı sözcüklerin büyük bir kısmını kendi dilinin ses ve söyleyiş kalıplarına yerleştirerek kendi söz varlığına katmış ve varlığını bu yolla da genişletip zenginleştirmiştir (Korkmaz, 2011: 108).

Türk- İtalyan ilişkilerinin tarihi uzun bir geçmişe sahiptir. İtalyanlar ve Türkler arasında ticaret, savaş ve denizcilik yoluyla kurulan ilişkiler bu iki milletin dil açısından da birbirini etkilemesine neden olmuş ve karşılıklı sözcük alıntılarını her iki dilin bünyesinde de var olmuştur.

İtalyanlar, tarih boyunca, Levante (Doğu) dedikleri Doğu Akdeniz bölgesine ve dolayısıyla Anadolu'ya ve ora-

da yaşayan halka siyasi, ekonomik ve dinî nedenlerden ötürü yakından ilgi göstermişlerdir (Çelebi, 2007: 20). Osmanlı İmparatorluğuyla uzun bir süre sıkı münasebetler içinde olan Venedikliler döneminde Türkçeye özellikle denizcilik, müzik ve ekonomi alanına ait sözcükler veren dillerden biri de İtalyancadır. Venedikli tüccarların Osmanlılarla deniz üzerinden kurdukları ticaret ilişkileri nedeniyle Türkçeye önce denizcilikle ilgili terimlerin girdiği, daha sonra ilişkilerin diğer konularda da gelişip sürdürülmesi neticesinde ekonomi, müzik, yemek ve bazı kültür terimleri de Türkçeye yerleşmiştir (Tosun, Koç, 2018: 3). Yüzyıllar boyunca iki millet arasında hiç kesintisiz süren iletişim ve etkileşim 19. yüzyıla birlikte en yoğun dönemine girmiş, bu dönemde Osmanlı-İtalya ilişkileri hem tarihsel bağlara hem de dönemsel gelişmelere bağlı olarak farklı nitelikler kazanarak devam etmiştir (Yaban, 2018: 17).

Türkçedeki İtalyanca alıntılar 13-18. yüzyıllar arasına uzanan geniş bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Bugün Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı Türkçe Sözlük'ün son baskısında (2023) çeşitli alanlara ait yaklaşık 628 İtalyanca alıntı sözcük bulunmaktadır. Bu İtalyanca söz varlığı içindeki bir kısım sözcüğün Türkçede özel bir argo anlam kazandığı dikkati çekmektedir. Son baskı (TDK Türkçe Sözlük, 2023) bu açıdan incelendiğinde İtalyanca kökene dayandırılıp madde başı olarak yer alan ve argo kaydı ile ifade edilen toplam 27 sözcük olduğu anlaşılmıştır. Bu sözcüklerin hangi alanda nasıl oluştuğu ise elde edilen verilerle aşağıda gösterilmiştir. Sözcüklerin dile kazandırılma konusunda anlamsal ve yapısal inceleme yoluyla gözlemlenmiş ve Hulki Aktunç'un Türkiye argosunun oluşum alanları tasnifine göre de sınıflandırılmaya çalışılmıştır.

alarga İt. allarga

TDK Türkçe Sözlük'te bu sözcük için birinci anlamda "açık deniz", ikinci olarak argo anlamda "uzaktan" ve üçüncü anlamda ise denizcilik ifadesi olarak "açıktan geç, yaklaşma" anlamında kullanılan bir seslenme sözü" anlamları verilmiştir. Ayrıca alt anlam olarak argo anlamlarda **alarga durmak** "uzak durmak, karışmak istememek, ilgisiz davranmak.", **alarga etmek** "geri çekilmek, uzaklaşmak.", **alarga gitmek** "uzak durmak", **alargada durmak** (veya **tutmak**) "uzakta durmak", **alargadan seyretmek** "uzaktan bakmak" kaydı bulunur (Tü. Sl. 130 a).

Sözcüğün temel anlamları denizcilik alanına işaret ederken argo anlamı yardımcı fiillerle yapısal olarak genişletilmiş argo sözcüklere örnektir. Oluşum alanı olarak da kapalı dünyalar argosunun bir örneği denebilir.

apiko İt. a picco

TS bu sözcük için birinci anlamda denizcilik ifadesiyle "geminin, zinciri toplayıp demirini kaldırmaya hazır olması" biçiminde vermiş, ikinci olarak argo anlamda "hazır durumda olan" ve üçüncü olarak yine argo anlamda "şık ve düzgün kıyafetli (kimse)" olarak kaydetmiştir (Tü. Sl. 211 a).

Sözcüğün temel anlamı dışındaki anlamları argo anlam olarak Türkçeye geçmiş ve bu anlamlar farklı alan argolarında kullanılmıştır.

aşiramento *Tü. aşırmaq + İt. -mento*

TS bu sözcük için birinci anlamda argo olarak “hırsızlama yöntemiyle aşırma”, ikinci anlamda da argo olarak “çalınmış, aşırılmış mal” ifadelerini vermiştir. Alt anlam olarak ise **aşiramento etmek** “hırsızlık etmek, aşırmaq” şeklinde yer almaktadır (Tü. Sl. 273 b).

Sözcük iki farklı dilden bir söz öbeği oluşturacak şekilde ve tüm anlamları suç dünyası argosunun alanına giren sözcüklere örnektir.

babafingo *İt. papafigo*

Bu sözcük için TS birinci anlamda denizcilik terimi olarak “yelkenli gemilerde direklerin ve gabyanın üstünde bulunan en yüksek bölüm” anlamını verirken ikinci olarak argo anlamda “erkeklik organı” şeklinde vermiştir (Tü. Sl. 343 a).

Sözcüğün argo olmayan anlamı denizcilik terimiyken, argo anlamı cinsel dünya argosunun alanına örnektir.

bomba (I) *İt. bomba*

TS’de bu sözcük için iki ayrı madde başı bulunmaktadır. Argo anlam **bomba (I)** madde başının içinde yer almaktadır. Bu sözcükte birinci anlam olarak “canlı veya cansız hedeflere atılan, içi yakıcı ve yıkıcı maddelerle doldurulmuş, türlü büyüklükte patlayıcı, ateşli silah” iken ikinci anlamı “büyük fıçı veya varil” şeklindedir. Üçüncü anlamda argo anlamıyla “çekiciliği olan çok güzel kadın veya kız” ve dördüncü olarak yine argo anlamda “uyuşturucu hap” olarak yer almaktadır. Beşinci ve son anlamda ise “şaşkınlık yaratan haber veya bilgi” anlamında verilmiştir (Tü. Sl. 579 a).

Sözcük temel anlamda bir nesne adyken, yüklenen argo anlamla beraber anlam genişlemesine uğramıştır. Bu argo anlamlardan biri cinsel dünya argosu alanına, diğeri ise suç dünyası argosunun alanına örnektir.

caka *İt. giacca*

Bu sözcük için TS yalnızca argo olarak “gösteriş” anlamını vermiştir. Alt anlam olarak ise **caka satmak** “gösteriş yapmak”, **caka yapmak** “gösterişli davranmak”, **cakasından geçilmemek** “her zaman ve her yerde gösteriş yapmak”, **cakasını bozmak** “birinin yaptığı gösterişi boşa çıkarmak” anlamlarını vermiştir. Ayrıca TS’de bu sözcükten türeyen birkaç madde başı daha vardır. Bunlar **cakacı** “gösteriş yapmayı seven”, **cakacılık**, **-ği** “cakacı olma durumu”, **cakalanma** “cakalanmak durumu”, **cakalanmak** “caka satmak”, **cakalı** “gösterişli”, **cakasız** “gösterişsiz” (Tü. Sl. 665 a).

Sözcük İtalyancada *giacca* “ceket”ten türemiş olup yalnız argo anlamı ile açıklanmış ve Türkçede yardımcı fiiller getirilerek yapısal olarak genişletilmiştir. Oluşum alanı

olarak net bir alan belirlenemese de suç dünyası içerisindeki kabadayı argosuna dâhil edilebilir.

dümen *İt. timon*

TS içinde bu sözcüğün birinci anlamı “hava ve deniz taşıtlarında, taşıta istenilen yönü vermeye ve belirli bir doğrultuda götürmeye yarayan hareketli parça” şeklinde, ikinci olarak mecaz anlamda “bir kişiyi, bir grubu yönlendirme, yönetme; yönetim”, üçüncü anlamda ise argo tanımıyla “hile” ifadesi yer almaktadır. Alt anlam olarak da argo anlamlarda **dümen çevirmek** teklifsiz konuşmada “hileye, düzene başvurmak”, **dümen kullanmak** “bir işi kurnazca yönetmek”, **dümen yapmak** “dalavere, hile ile birini kandırmak, aldatmaya çalışmak”, **dümeni kırmak** “çekip gitmek, kaçmak, uzaklaşmak”, **dümenine bakmak** “şartlar ne olursa olsun çıkarını gözetmek”, **(birinin) dümenini bozmak** “hileli işe engel olmak” olarak verilmiştir. Bu sözcükten türeyen madde başlarında argo anlama sahip olanlar ise şu şekildedir: **dümenci** birinci olarak denizcilik anlamında “gemilerde dümeni kullanan kimse”, ikincisi argo anlamda “dalavereci olan”, üçüncüsü argo anlamda “en tembel”; **dümencilik**, **ği** birinci anlamda “dümencinin yaptığı iş”, ikinci olarak argo anlamda “dümenci olma durumu”, üçüncü olarak yine argo anlamda “en geride olma, sonuncu olma durumu”, **dümen-den** “yalancıkta, gösteriş olarak”, **dümen neferi** sözcüğü için birinci anlam olarak “gemilerde dümeni kullanan kimse” anlamı denizcilik işaretiyle verilirken ikinci anlamda “en tembel” ve üçüncü anlamda “en geride olan” şeklindedir ancak anlamların argo anlam taşımalarına karşın argo olduğu belirtilmemiştir (Tü. Sl. 1103 a).

Sözcüğün argo anlamı “hile” olarak verilse de bundan çok, söz öbekleri içerisindeki anlamlarıyla kullanımı yaygındır. Hem yardımcı fiillerle hem de aldığı eklerle dil içerisinde birden çok argo anlamı taşımaktadır. Bundan sebeple sözcüğün kullanım alanı oldukça geniştir.

faça *İt. faccia*

Bu sözcük için TS tüm anlamları argo olarak tanımıştır. Birinci anlamda “iskambil destesinin en altındaki kâğıt”, ikinci anlamda “yüz”, üçüncü anlamda “kişinin genel görünümü, kılık kıyafeti”, dördüncü anlamda aynı zamanda denizcilik terimi olarak “yükli geminin bordasındaki su düzeyi ile boş geminin bordasındaki su düzeyi arasında kalan bölüm”, beşinci anlamda “yüzdeki bıçak yarası”, altıncı anlamda “gazinoda sahneye en yakın olan masa”, yedinci anlamda “yelkenlinin geriye doğru gitmesini sağlayan manevra” olarak verilmiştir. Alt anlam olarak ise **faça açmak** “kesici bir şey ile birini yüzünden yaralamak”, **faça etmek** “serenleri başa veya geriye doğru çevirerek yelkenleri sarmak”, **façası olmak** “havalı, gösterişli olmak”, **façasını almak** (veya **al aşığı etmek**) “1) birini mahcup etmek, bozmak; 2) döverek, hırpalayarak görünüşünü, kılığını bozmak” şeklinde verilmiştir. Ayrıca madde başı olarak da **faça façaya** “karşı karşıya, yüz yüze olarak” ve **façalı** “havalı, gösterişli” olarak kaydedilmiştir (Tü. Sl. 1250 a).

Sözcük için tüm anlamlar argo kaydıyla verilmiştir. Bu anlamlara ve verilen söz öbeklerine bakıldığında temelde “yüz, çehre, surat” ve “giysi” anlamlarından türediği görülmektedir. Bundan ötürü birden fazla oluşum alanına dâhil etmek mümkündür.

filo *İt. filo*

TS bu sözcük için birinci anlamda askerlik terimi olarak “bir arada ve bir komuta altında bulunan savaş gemilerinin veya uçaklarının bütünü”, ikinci olarak “toplu olarak aynı hizmeti yapan ve bir merkezden yönetilen kara, deniz ve hava taşıtlarına verilen ad” ve üçüncü olarak ise argo anlamda “yan yana duran bit dizisi” şeklinde vermiştir (Tü. Sl. 1290 a).

Sözcüğün argo anlamı temel anlamından benzetme yoluyla türemiştir. Çünkü temel anlamlarında askerî bir topluluk, bütünlük anlamıyla verilirken argo anlamda da bunun yine bir kümeyi (bit dizisi) ifade ettiği görülür. Kapalı dünyalar argosu bu sözcük için uygun olan bir alandır.

fino *İt. fino*

Bu sözcük için TS birinci anlamda hayvan bilimi tanımıyla “küçük boylu, çok tüylü, yuvarlak başlı, kısa burunlu bir ev köpeği türü” şeklinde verirken ikinci olarak argo anlamda “esrar” biçiminde tanımlamıştır (Tü. Sl. 1292 b).

Sözcük için temel anlamda bir hayvan adı ifade edilirken argo anlamında da suç dünyasının ögesi olarak yer verilir.

kamañço *İt. cangia*

Bu sözcük için TS yalnızca argo anlamda “yükleme, aktarma, elden geçirme” olarak vermiştir. Alt anlam olarak **kamañço etmek** “yüklemek, aktarmak, elden geçirmek” şeklinde verilmiştir (Tü. Sl. 1841 a).

Sözcüğün anlamı sadece argo olarak tanımlanmış ve yardımcı fiille beraber argolaşmıştır.

karavana *İt. carovana*

TS bu sözcük için dört madde başından oluşan anlamlarını vermiştir. Bunlar içerisinde biri de argo anlama işaret etmektedir. Bu anlam “atış taliminde hedef tahtasını bile vuramama.” ifadesiyle yer almaktadır. Alt anlam olarak ise **karavana atmak** “hedefi vuramamak” olarak verilmiştir (Tü. Sl. 1888a).

Sözcüğün diğer üç anlamı somut bir şeyi ifade etmektedir. Bu sebeple somut bir ifadeden anlam genişlemesine uğramıştır. Sözcük suç dünyası argosunun bir örneğidir.

kaşkaval (I) *İt. caciocavallo*

TS’de bu sözcük için iki ayrı madde başı bulunmaktadır. Argo anlam **kaşkaval** (I) madde başının içinde yer almaktadır. Bu sözcükte birinci anlam olarak “tekerlek biçiminde, sarı renkte, kaşara benzeyen bir peynir türü” iken ikinci

olarak argo anlamda “aptal, sersem” şeklinde kaydedilmiştir (Tü. Sl. 1928 a).

Sözcüğün temel anlamı “bir peynir türü” olduğuna işaret etmektedir ancak argo anlamda “aptal, sersem” ifadesinin sözcüğe verilme sebebinin sözcüğün başka anlamı geçerek argolaştığı ve anlam genişlemesine uğraması olduğu anlaşılmaktadır.

kavañço *İt. cangia*

TS’de birinci anlamı denizcilik terimi olarak “yelkeni bir bordadan öbür bordaya geçirme”, ikincisi argo anlamda “değiştirme, aynı türden bir şeyin yerine bir başkasını koyma” ve üçüncü olarak yine argo anlamda “bir işi başka birine yükleme, başına sarma” olarak tanımlanmıştır (Tü. Sl. 1939 a).

Sözcük için denizcilik terimi anlamının dışında verilen argo anlamları benzerlik yönünden anlam genişlemesine uğramasıyla oluştuğu söylenebilir. Bunun da denizcilik argosunu içinde barındırdığından dolayı kapalı dünyalar argosu alanında değerlendirmek mümkündür.

makarna *İt. maccherone*

Bu sözcük TS birinci anlamda “irmik veya una yumurta karıştırılarak hazırlanmış türlü biçimlerdeki kuru hamur” ve ikinci anlamda argo kaydıyla “İtalyan lireti” olarak vermiştir (Tü. Sl. 2274 b).

Sözcüğün temel anlamı dışında başka anlama geçerek argolaştığı ve anlam genişlemesine uğrayarak Türkçede “İtalyan para birimi” olarak argo anlam kazanmış olduğu görülmektedir.

mama (II) *İt. mamma*

TS’de bu sözcük için iki ayrı madde başı bulunmaktadır. Argo anlam **mama** (II) madde başında yer almaktadır. Bu sözcük için argo anlam olarak “abla” ifadesi verilmiştir. Birleşik söz olarak **cicimama** ifadesi kaydedilmiştir (Tü. Sl. 2284 b).

Sözcük İtalyancada “anne” anlamında kullanılırken Türkçede argo anlam kazanarak “genelev ablası, genelev işleten kadın” anlamına gelmiştir. Cinsel dünya argosunun alanına girdiğini söylemek mümkündür.

mano *İt. mano*

Bu sözcük için TS yalnızca argo kaydıyla “kumar oynatan kişinin kazançtan aldığı pay” anlamını vermiştir (Tü. Sl. 2290 b).

Sözcük İtalyancada “el” anlamında kullanılırken Türkçede argo anlam kazanarak “kumar oynatan kişinin kazançtan aldığı pay” şekliyle tanımlanmıştır. Sözcük suç dünyası argosunun bir örneği sayılabilir.

mantinota *İt. mantenuto*

Türkçe Sözlük bu sözcük için yalnızca argo kaydıyla “metres” anlamını vermiştir (Tü. Sl. 2293 b).

Sözcüğün İtalyancadaki eş anlamlısı *mantenot* “elde tutuma, koruma” anlamından Türkçeye geçerek benzerlik ilişkisi çerçevesinde argoda “metres” anlamını kazanmıştır.

mayna *İt. maina*

TS bu sözcükte birinci anlamda denizcilik terimi olarak “yelken, filika vb.ni aşağıya indirme, **fora** karşıtı”, ikinci olarak argo anlamda “bırakılma, son verilme” ve üçüncü anlamda denizcilik terimi kaydıyla “indir” anlamında kullanılan bir seslenme sözü” olarak kaydetmiştir. Alt anlam olarak ise argo anlamlarında **mayna etmek** “kavga, çatışma vb.ni yatıştırmak, bitirmek, sona erdirmek”, **mayna olmak** “kavga, çatışma vb. yatışmak, bitmek, son bulmak” şeklinde vermiştir (Tü. Sl. 2313 b).

Sözcük argo anlamıyla denizcilikte komut ifade ederken, yardımcı fiillerle kurulmuş söz öbekleri içerisinde de argo anlam taşımaktadır.

morto *İt. morto*

Bu sözcük için TS yalnızca argo kaydıyla “ölü” anlamını vermiştir. Alt anlam olarak ise **mortoyu çekmek** “ölmek” biçiminde kaydedilmiştir (Tü. Sl. 2394 a).

Sözcük İtalyancada “ölü” anlamına gelmektedir ve Türkçede de yine aynı anlamda kullanılırken yardımcı fiille türeyerek “ölmek” anlamıyla kullanılır.

numara *İt. numero*

TS bu sözcük için birinci olarak “bir şeyin bir dizi içindeki yerini gösteren sayı, rakam”, ikinci olarak “ölçü”, üçüncü anlamda “benzer şeyleri ayırt etmek için her birinin üzerine işaret olarak yazılan sayı”, dördüncü anlamda “öğrenciye verilen not”, beşinci anlam olarak okullarda öğrencileri birbirinden ayırt etmek için her birine verilen sayı”, altıncı olarak mecaz anlamda “eğlendirici oyunlardan her biri” ve yedinci anlam olarak argo kaydıyla “hile, düzen, dalavere, yalan” şeklinde verilmiştir. Alt anlam olarak **numara çevirmek** “hile yapmak, dalavereyle iş bitirmek”, **numara yapmak** “bir hareketi yalandan yapmak veya yapar gibi görünmek” ifadelerine yer verilmiştir. Bu sözcükten türeyen madde başlarında argo anlama sahip olanlar ise şu şekildedir: **numaracı** teklifsiz konuşmada “yalan dolanla iş gören (kimse), düzenbaz, hileci”, **numaracılık**, **-ği** “numaracının işi” (Tü. Sl. 2504 a).

Sözcük hem yapım eki ile hem de yardımcı fiillerle türetilmiş argo anlamları olan bir örnektir. Kazandığı argo anlam itibarıyla suç dünyası argosunun bir örneği olarak sayılabilir.

paso *İt. passo*

TS birinci anlamda “bir kimsenin, herhangi bir ücretin bütününden veya bir bölümünden muaf tutulduğunu gösteren belge”, ikinci anlamda argo kaydıyla “sürekli” ve üçüncü olarak argo anlamda “kâfi olan” şeklinde vermiştir (Tü. Sl. 2663 a).

Sözcük Türkçede temel anlamının dışında farklı olarak argo anlamda “sürekli” ve “kâfi olan” anlamlarını kazanmıştır.

racon *İt. ragione*

Bu sözcük için TS birinci anlamda argo kaydıyla “yol, yöntem, usul” ve ikinci anlamda yine argo olarak “gösteriş, fiyaka” anlamlarını vermiştir. Alt anlam olarak ise **racon kesmek** “1) görünüşe göre hüküm vermek; 2) gösteriş yapmak” şeklinde tanımlamıştır (Tü. Sl. 2753 b).

Sözcük İtalyancadaki *ragione* “akıl”dan Türkçeye geçmiş ve farklı anlamlarda yardımcı fiil de alarak argolaşmıştır. Bu sözcük kabadayı argosunu temsil eder, dolayısıyla suç dünyası argosunun bir örneği olarak kabul edilebilir.

sota *İt. sotto*

Bu sözcük için TS yalnızca argo kaydıyla “uygun, elverişli (yer)” anlamını vermiştir. Alt anlam olarak ise **sotaya düşürmek** “birini aldatarak olumsuz bir durumla karşı karşıya bırakmak”, **sotaya yatmak** “uygun bir yerde kendini gizlemek” şeklinde verilmiştir (Tü. Sl. 3006 b).

Sözcüğün Türkçede kazandığı argo anlamı dışında türetilen yardımcı fiilli söz öbeklerinde benzerlik ilişkisinde anlam genişlemesi mevcuttur.

tornistan *İt. torno stante*

TS bu sözcük için birinci anlamda denizcilik terimi olarak “geminin pervanesini ters yönde çevirme”, ikinci anlamda “ters yüz etme” ve üçüncü anlamda argo kaydıyla “geri dönme, cayma, döneklik” ifade etmiştir. Alt anlam olarak **tornistan etmek** argo anlamında “döneklik etmek, caymak” olarak tanımlanmıştır (Tü. Sl. 3318 a).

Sözcük İtalyancadan söz öbeği şeklinde geçmiş ve Türkçede temel anlamlarından benzerlik ilişkisi içerisinde argo anlam kazanmış sözcüklere örnektir. Yardımcı fiille kurulan şekilde de argo anlamı bulunmaktadır.

vardakosta *İt. guardacoste*

Bu sözcük için TS birinci anlamda denizcilik terimi olarak “kıyıları koruyan gemi”, ikinci anlam olarak argo kaydıyla “iri yarı ve gösterişli (kadın)” şeklinde vermiştir (Tü. Sl. 3467 a).

Sözcük argo anlamı temel anlamından kurulan benzerlik ilişkisiyle yeni bir anlam kazanmıştır.

volta *İt. volta*

TS bu sözcük için birinci anlamda denizcilik terimi olarak “bir halatı bir yere bir kez dolama veya babalara yöntemince sarma”, ikinci anlamda “zincirin demire veya iki zincirin birbirine dolanması”, üçüncü anlamda “geminin rüzgâra karşı gidebilmek için sürekli zikzak yapması” ve dördüncü olarak argo anlamda “sürekli aşağı yukarı gidip gelme, yürüme, dolaşma” anlamlarını vermiştir. Alt anlam olarak ise argo anlamlarda **volta atmak** (veya **etmek**) “bir aşağı bir yukarı dolaşmak”, **volta vurmak** “bir aşağı bir

yukarı dolaşmak”, **voltasını almak** “1) kaçmak, savuşmak; 2) çekilmek, gitmek”, **voltaya geçmek** “volta atmaya başlamak” şekillerinde verilmiştir (Tü. Sl. 3493 a).

Sözcük temel anlamları dışında benzerlik ilişkisiyle yeni bir anlam kazanmıştır. Bu argo anlam yardımcı fiillerle beraber birçok söz öbeği içerisinde yeni argo anlamlara sahip bir duruma gelmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada Türk Dil Kurumu’nun yayımladığı Türkçe Sözlük’ün son baskısından (2023) elde edilen verilerle İtalyanca söz varlığından Türkçeye giren argo anlamlar ve bunların hangi alanlarda nasıl oluştuğu konusu incelenmiştir. Genel olarak çeşitli alanlara ait yaklaşık 628 İtalyanca alıntı sözcük bulunmaktadır. Bunların içinden 27 tanesi İtalyanca kökene dayandırılıp madde başı olarak yer alan ve argo kaydı ile ifade edilen sözcüklerdir.

İtalyancadan Türkçeye geçmiş alıntı sözcüklerin içinde bir kısım olan argo sözcükler Türkçede yapısal ya da anlamsal olarak değişime uğramış ve girdiği dile belli bir topluluk arasında yeni bir anlam kazanarak farklılaşmışlardır. Elbette ki bu değişim ve dile yerleşmesi belli sürece dayanan bir durumdur. Elde edilen verilerde alıntı sözcüklerin argo anlamları, kullanım sahaları ve sıklığı da Türkiye argosunun oluşum alanları içerisinde nereye konumlandırılacağı da Hulki Aktunç’un tasnifine göre açıklanmıştır.

Argo sözcüklerin dile nasıl kazandırıldığı konusunda da genel olarak şu şekilde bir açıklama yapmak mümkündür; benzerlik ilişkisi, anlam genişlemesi, birleşik sözcük oluşturma ve türetme yoluyla bu tarz sözcükler geldiği dildeki anlamdan farklı olarak yeni bir anlam kazanıp dile yerleşir. Ayrıca bir sözcüğün birden fazla argo kullanım alanında farklı anlamlarda kullanıldığı, nesne adlarına argo anlamlar yüklendiği, yapım ekleriyle yeni sözcükler türetilerek ve sözcüklerin yapı bakımından genişletilmesiyle argo anlamların ortaya çıktığı söylenebilir. İncelenen bu argo sözcüklerde sözcüklerin yapısal durumu ve bu yolla türetilen yeni sözcük ya da söz öbekleri de bu argo anlamları karşılarlar. Böylelikle alıntı sözcüklerde argolaşma yollarının oldukça geniş biçimlerde ortaya çıkabileceği söylenebilir.

Yapısal olarak bakıldığında ise bu argo anlamlı sözcüklerde İtalyancadan geldiği şekilde 27 madde başından 24’ü basit, 3’ü birleşiktir. Basit sözcükler: *alarga*, *babafingo*, *bomba*, *caka*, *dümen*, *faça*, *filo*, *fino*, *kamanço*, *karavana*, *kaşka-val (I)*, *kavanço*, *makarna*, *mama (II)*, *mano*, *mantinota*, *mayna*, *morto*, *numara*, *paso*, *racon*, *sota*, *vardakosta*, *volta*. Birleşik sözcükler ise; *apiko* (<İt. *a picco*), *aşiramento* (<Tü. *aşirmek* + <İt. *-mento*), *tornistan* (<İt. *torno stante*).

Sözlükteki İtalyanca kökenli argo sözcüklerin alt anlamlarına bakıldığında ise yardımcı fiille türetilmiş 37, eklerle türetilmiş 11, söz öbeği olarak 2 ve ayrıca 1 birleşik söz

bulunmaktadır. Bu sözcükler madde başlarının altında alt anlam olarak verilmiştir.

Yardımcı fiille türetilmişler: *alarga durmak*, *alarga etmek*, *alarga gitmek*, *alargada durmak*, *alargadan seyretmek*, *aşiramento etmek*, *caka satmak*, *caka yapmak*, *cakasından geçilmemek*, *casasını bozmak*, *dümen çevirmek*, *dümen kullanmak*, *dümen yapmak*, *dümeni kırmak*, *dümenine bakmak*, *(birinin) dümenini bozmak*, *faça açmak*, *faça etmek*, *façası olmak*, *façasını almak* (veya *al aşağı etmek*), *kamanço etmek*, *karavana etmek*, *mayna etmek*, *mayna olmak*, *mortoyu çekmek*, *numara çevirmek*, *numara yapmak*, *racon kesmek*, *sotaya düşürmek*, *sotaya yatmak*, *tornistan etmek*, *volta atmak* (veya *etmek*), *volta vurmak*, *voltasını almak*, *voltaya geçmek*. Eklerle türetilmiş olanlar: *cakacılık*, *cakalanma*, *cakalanmak*, *cakalı*, *cakasız*, *dümenci*, *dümencilik*, *dümen-den*, *façalı*, *numaracı*, *numaracılık*. Söz öbekleri; *dümen neferi*, *faça façaya*. Birleşik söz: *cicimama*.

Sözcüklerin oluşum alanları Hulki Aktunç’un Türkiye argosunun oluşum alanları tasnifinden yola çıkılarak incelenmiş, bunlar içinde suç dünyası argosu örneklerinin baskın olduğu gözlemlenmiştir. Bunlara örnek olarak *aşiramento*, *bomba*, *caka*, *dümen*, *fino*, *karavana*, *mano*, *numara*, *racon* sözcükleri verilebilir. Bunun dışında kapalı dünya argosu için de *alarga*, *faça*, *filo*, *kavanço* sözcükleri örnek gösterilebilir ve de cinsel dünya argosuna da *babafingo*, *bomba*, *mama*, *mantinota* örnekleri verilebilir. Türkçenin İtalyanca söz varlığından diline dâhil ettiği ve burada farklı alanlarda ve farklı kültür gruplarında kendi içinde anlaşmayı sağlaması ve yeni anlamlar kazandırması bakımından oldukça zengin ve güçlü bir dil olduğunu gösterir.

Kısaltmalar

İt.: İtalyanca

Sl.: Sözlük

TDK: Türk Dil Kurumu

TS: Türkçe Sözlük

Tü.: Türkçe

vb.: ve benzeri

Etik: Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir etik sorun bulunmamaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir. Yazım Süreci Yapay Zeka Kullanımı: Beyan edilmemiştir.

Ethics: There are no ethical issues with the publication of this manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Financial Disclosure: The authors declared that this study received no financial support.

Use of AI for Writing Assistance: None declared

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2020). *Her yönüyle dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. [Turkish]
- Aktunç, H. (2010). *Büyük argo sözlüğü (tanıklarıyla)*, İstanbul: YKY Yayınları. [Turkish]
- Çelebi, M. (2007). 19. Yüzyılda İzmir’de İtalyan Cemaati. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 22(1), 19–51. [Turkish]
- Çifçi, M. (2006). Argonun niteliği ve argoya bakış açımız. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 6(2), 297–301. [Turkish]
- Durmuş, O. (2010). Alıntı kelimeler bakımından Türkçe sözlük. *Journal of Turkish Research Institute*, 11(26). [Turkish]
- İmer, K. (2016). *Türkçe sözlükteki argo ögeler*. In E. Gürsoy Naskali & G. Sağol Yüksekaya (Eds.), *Argo* (pp. 399–406). İstanbul: Ka Kitap Yayınları. [Turkish]
- İşihara, A. (2005). *Yazı dilindeki alıntı sözcüklerin Türkçeleşme süreçleri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. [Turkish]
- Karaağaç, G. (2022). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. [Turkish]
- Karakartal, O. (2002). *Türk kültüründe İtalyanlar*. İstanbul: Eren Yayıncılık. [Turkish]
- Korkmaz, Z. (2011). Bir dünya dili olma açısından Türkçemiz üzerinde genel bir değerlendirme. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 710, 99–110. [Turkish]
- Kundakçı, D. (1978). İtalyancadan Türkçeye, Türkçeden İtalyancaya geçmiş sözcükler üzerine. *İtalyan Filolojisi*, 10 (11), 135–53. [Turkish]
- Oğuz-Kabadayı, C. (2022). Denizcilik terimlerinin argolaşma yolları. In E. Hirik, N. Çelik & S. Hirik (Eds.), *Türk diline art zamanlı ve eş zamanlı bakışlar* (pp. 81–111). Çanakkale: Paradigma Akademi. [Turkish]
- Sarı, M. (2001). *Anlam ve yapı açısından Türkçenin batı dilleriyle ilişkisi* [Yayın No. 10084, Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. [Turkish]
- Sarıkaya, H. (2016). *Türkçe sözlükte argo ve argolaşma* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. [Turkish]
- Tosun, İ. & Koç A. (2018). Türkiye Türkçesindeki İtalyanca ödünç sözcüklerde görülen ses olayları. [Turkish]
- Türk Dil Kurumu (2023). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. [Turkish]
- Yaban, N. T. (2018). Osmanlı-İtalya ilişkilerinin görsel yansımaları olarak illüstrasyonlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(10), 16–29. [Turkish]
- Yağmur, K., & Boeschoten, H. (2016). Dilbilim yöntemleri ışığında argonun incelenmesi. In E. Gürsoy Naskali & G. Sağol Yüksekaya (Eds.), *Argo* (pp. 71–80). İstanbul: Ka Kitap Yayınları. [Turkish]